

«Сейфуллин окулары – 18(2): «XXI ғасыр ғылыми - трансформация дәуірі» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения - 18(2): «Наука XXI века - эпоха трансформации». - 2022.- Т.І, Ч.ІІ.- Б. 244-247.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ШАРУАШЫЛЫҚТАРЫНДА ЖЫЛҚЫ САҚАУЫН ДАУАЛАУ ШАРАЛАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

*Сейсенбаев Н.Ж., 2 курс магистранты
Мұханбеткалиев Е.Е., в.з.к., қауымдастырылған профессор
С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Астана қ.*

Аннотация

Мал басын қалпына келтіру, табын жылқы шаруашылығының өнімділігін арттыру және жоғары сапалы өнімдерді алу басқа факторлармен қатар ветеринариялық профилактикалық іс-шаралардың тиімділігіне, оның ішінде жұқпалы аурулармен күресуге де байланысты.

Көптеген шеделдік әдебиеттерді талдау кезінде жылқы шаруашылығының дамуына айтарлықтай экономикалық зиян келтіретін, кең таралған ауру – жылқы сақауы. Бұл ауру жануарлардың өсуі мен дамуындағы артта қалудан, құлындардың өлім деңгейінің көбеюі, сондай-ақ жыл сайын осы аурумен күресуге бығытталған емдік және ұйымдастырушылық шараларды жүргізуге бығытталатын экономикалық шығынға алып келеді.

Жылқының сақауы бұрыннан белгілі болғанына және ол туралы кең ғылыми ақпарат жиналғанына қарамастан, осы аурудың көрінісі мен оған қарсы күрес туралы көптеген мәселелерді зерттеу қазіргі уақытта өзекті болып қала береді.

Осыған байланысты табынды жылқы шаруашылығында жылқы сақауына қарсы экологиялық таза және зиянсыз, тиімді сауықтыру шараларын ұйымдастыру және экономикалық тұрғыдан тиімді (қолжетімді) әдістерді іздеу ветеринария ғылымы мен практикасының өзекті мәселесі болып қала береді.

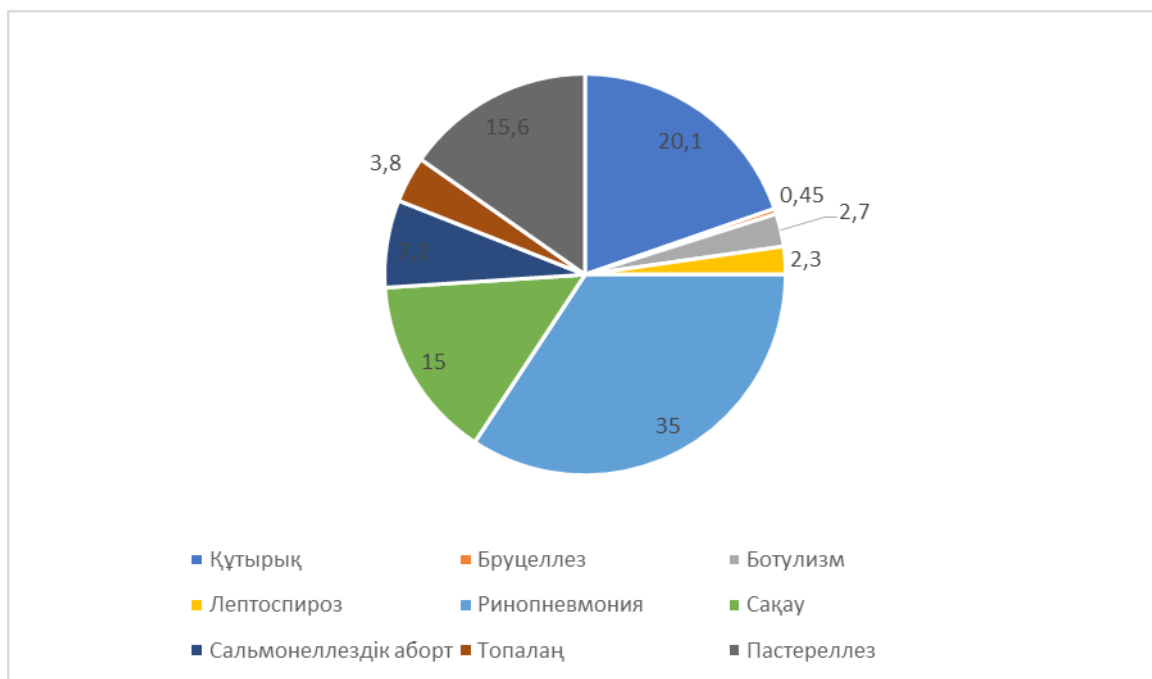
Кілт сөздер: Жылқы сақауы, *Streptococcus equi*, абсцесс, індеттік жағдай.

Кіріспе

Ауру барлық жастағы жылқыларға әсер етеді, бірақ аурудың ауырлығы жануардың иммундық жағдайына байланысты әр түрлі болады. Жас жануарларда лимфа түйіндерінде абсцесс пайда болуымен және оның жарылуымен айқын клиникалық белгілер байқалады, ал ересек жылқылардағы курс аз агрессивті және қалпына келтіру инфекцияның алғашқы кезеңдерінде жүреді. Сонымен қатар, жылқылардың 20%-ы асимптоматикалық тасымалдаушы болып қала алады, инфекцияның тұрақты көзіне айналады және табында инфекцияны сақтайды.[1,2,3].

Кейбір дереккөздерде Қазақстанда жылқылардың сақауы туралы ақпарат аз. А.Р. Сансызбаевтың диссертациялық жұмысында келтірілген толық ақпарат 1980-1990 жылдар аралығындағы жылқылардың сақауы бойынша күрделі эпизоотиялық жағдайды көрсетеді. Жылқылардың жұқпалы патологиясындағы сақаудың үлесі 39% - дан асты, ал сақаудан болатын өлім жылқы шаруашылығындағы өлімнің 30,6% - ын құрады [4].

Ал соңғы 5 жылдық деректер бойынша еліміздегі індеттік жағдай 1-суретте көрсетілген.

1-Сурет. Жылқылардың сақауы бойынша індеттік жағдай

Қазіргі таңда жылқы сақауын анықтау кезінде бактериологиялық диагностика қолданылады. Бірақ, бактериологиялық диагностика аурудың ерте кезеңдерінде және жануар жазыла бастаған кезде тиімсіз болуы мүмкін [5]. Молекулалық-генетикалық диагностика әдістерінің дамуы бірнеше қоздырғыштарды диагностикалауда классикалық бактериологиялық әдістің ығысуына әкелді. Соңғы онжылдықта ПТР клиникалық тәжірибеде кеңінен қолданыла бастады және классикалық әдістен асып түсіп, жылқының сақауын диагностикалаудың алтын стандарты ретінде танылды [6,7].

Бұл ауру жылқыларда 65-75%-да кездесуі мүмкін және шаруашылықтар тұрақты түрде бұл аурудан қолайсыз болып танылады. Індеттік процестің бірі климаттық-географиялық аймақтарға байланысты сақаудың маусымдылығы болып табылады.

Материалдар мен әдістер

Зерттеулер Жамбыл облысының келесі шаруа қожалықтарында жүргізілді (Байзақ ауданы «Бектөбе» ш/қ, Жуалы ауданы «Ертай» ш/қ). «Бектөбе» ш/қ Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Кеңес ауылы аймағында,

Тараз қаласынан 45 км жерде орналасқан. Шаруашылықты тексеру кезінде жылқылардың жалпы саны 120 басты құрады.«Ертай» ш/қ Жамбыл облысы, Жуалы ауданы, Қарабастау ауылы аймағында Тараз қаласынан 60 км жерде орналасқан. Жалпы жылқы саны 100 басты құрады.

Сақауды алдын-алу мақсатында шаруашылықтарда вакцинация жұмыстары жүргізіледі. Вакцинация жұмыстарында арнайы сақауға қарсы «Ақынтай» вакцинасы қолданылады. Ұсынылған вакцина зиянсыз, вакцинацияланған жануарлардың асқынуын тудырмайды, белсенділігі жоғары. Вакцинаның ерекшелігі құрамында Streptococcus equi BNK штаммы және қосымша кең спектрлі антибиотик ретінде сульфадимезин және триметоприм, ал адьювант ретінде полиоксидоний қосылыстары бар.

Дауалау шаралары. Жылқыларды қолайлы шаруашылықтарға тек қатаң карантиндік ережелерді сақтай отырып әкеледі. Құлындарды ересек мал басынан бөлек ұстайды, ай сайын мұқият тексеріледі. Жас жануарларды ұстау және өсіру кезінде олар ветеринариялық-санитариялық және гигиеналық ережелерді сақтайды, толық тамақтандыруға және суару жағдайларына назар аударады. Қоралар жылына кемінде 2 рет дезинфекцияланады.

Зерттеу нәтижелері

Сақауды алдын-алу үшін арнайы практикалық стратегияны қолданып, жүзеге асыру қажет. Мұндай стратегияның жалпы мақсаттары мен шаралары 1-кестеде көрсетілген.Бұл жалпы стратегия белгілі бір аймақтардағы жеке жағдайлар мен індеттік ошақтарға бейімделуді қажет етуі мүмкін.

1-Кесте. Шаруашылықтарда жылқы сақауын алдын-алу және таралуын тежеу мақсатында атқарылатын шаралар.

Мақсаты	Тиісті шаралар
Str.equіқоздырғышының таралуын тежеу	Ауру байқалған аймақтың аумағында және одан тыс жерлерде жылқылардың барлық қозғалысы тоқтатылып, дереу сегрегация және гигиена шаралары жүргізілуі керек. Ауру байқалған кезде күніне кемінде бір рет дене қызуын ректальді түрде өлшеу қажет.Бұл жағдайда ректальді температураны өлшеп тұру , дер кезінде сегрегация шараларын жүргізуге және аурудың таралуын тежейді.
Клиникалық сауыққан жылқыларды тексеру	Бактериологиялық скринингтен кейін бақылау стратегиясының мақсаты жылқыларды "лас" аймақтардан "таза" аймақтарға ауыстыру болып табылады. Мұрын қуысынан алынған

	сынамалар кәдімгі культурада және ПТР көмегімен S.equi-дің бар-жоғын анықтау үшін тексерілуі тиіс. ПТР өлі де, тірі де бактерияларды анықтай алатындықтан, ПТР-дің оң нәтижелері алдын-ала қойылған деп есептеледі және әрі қарай зерттеуге жіберіледі. Клиникалық белгілері кездескен және аурудан жазылып келе жатқан жылқылардың мұрын қуысынан сынама алып тексеріске жібереді, сынама алу кезінде жылқылар арасында инфекцияның кездейсоқ таралуын болдырмас үшін гигиенаны сақтау керек.
Инфекция “лас” аймақта орналасқан жылқылардан “таза” аймақтағы жылқыларға жұқпас үшін	Персонал жұқпалы аурулармен жұмыс істеу кезінде арнайы қорғаныш киімін пайдалануы тиіс Қатаң гигиеналық шаралар, соның ішінде әр аймаққа арнайы киім мен құрал-жабдықтар, қызметкерлерге арналған дезинфекциялық құралдар, тұрақты тазарту мен дезинфекция жүргізіп отыруы тиіс.

Қораларды, жылқыларға күтім жасайтын заттарды және жабдықтарды бір мезгілде дезинфекциялай отырып, мұқият механикалық тазалау және дезинфекциялау жүргізіледі. Ағымдағы дезинфекция үшін құрамында 3% белсенді хлор немесе 3% креолин эмульсиясы бар ағартқыштың тазартылған ерітіндісі қолданылады.

Қорытынды

Ветеринариялық желіні кеңейту, оның құрылымын жетілдіру, ерекше профилактиканы, карантиндік шараларды міндетті түрде жүзеге асыруды қамтитын ветеринариялық іс-шараларды кешенді жүргізу жануарлардың жұқпалы аурулардан аурушандығы мен өлімін төмендетудің негізгі шарты болып табылады.

Осыған байланысты жылқылардың сақауымен күресу және алдын-алу шараларының кешенді жүйесін жасау өте маңызды. Демек, зертханалық балау құралдары мен әдістерін әзірлеу және жетілдіру және жылқылардың сақауына арнайы дауалау, сондай-ақ оларды ветеринариялық тәжірибеге енгізу қазіргі заманғы ғылыми ізденістің басты назарында.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Boyle A.G., Streptococcus equi Detection Polymerase Chain Reaction Assay for Equine Nasopharyngeal and Guttural Pouch Wash Samples. [Text] / Rankin S.C., Duffee L., Boston R.C., Wheeler-Aceto H. // J Vet Intern Med, - 2016. Vol. 30. - № 1. - P. 276–281. <http://doi: 10.1111/jvim.13808>.
- 2 Timoney J.F., Kumar P. Early pathogenesis of equine Streptococcus equi infection (strangles) [Text] / Equine Vet. - 2008. Vol. 40. - P. 637-642.
- 3 Jorm L.R., Love D.N., Bailey G.D., McKay G.M., Briscoe D.A. Genetic structure of populations of beta-haemolytic Lancefield group C streptococci from horses and their association with disease. [Text] / Res Vet Sci. - 1994. Vol. 57. - P. 292-299.
4. Сансызбай А.Р. Мыт лошадей в Казахстане (распространение, свойства возбудителя, разработка средств специфической профилактики и лечения). - Москва, 1993. – 40 с.
5. Wood J.L., Dunn K., Chanter N., Brauwere N. Persistent infection with Streptococcus equi and the epidemiology of strangles. [Text] / Vet. Rec. - 1993. Vol. 133. - P. 375.
- 6 Gronbaek L.M., Angen O., Vigre H. Olsen S.N. Evaluation of a nested PCR test and bacterial culture of swabs from the nasal passages and from abscesses in relation to diagnosis of Streptococcus equi infection (strangles) [Text] / Equine Vet. J, - 2006. Vol. 38. - P. 59-63.
- 7 Timoney J.F., Artiushin S.C. Detection of Streptococcus equi in equine nasal swabs and washes by DNA amplification. [Text] / Vet. Rec, - 1997. Vol. 141. - P. 446-447.